ᲡᲐᲯᲝᲚᲘᲢᲘᲙᲝ, ᲡᲐᲛᲔᲪᲜᲘᲔᲠᲝ ᲓᲐ ᲚᲘᲢᲔᲠᲐᲢᲣᲠᲝ ᲜᲐᲮᲐᲢᲛᲬᲘᲤᲝ ᲒᲐᲖᲔᲗᲘ: ᲒᲐᲛᲝᲛᲓᲘᲡ ᲧᲝᲚᲔᲚ ᲙᲕᲘᲠᲐ ᲓᲦᲔᲡ.

№ 25 ᲘᲕᲜᲘᲡᲘ 15 1897 Წ. № 25

ᲨᲘᲜᲐᲐᲠᲡᲘ: დავ-წყებული ს�მე—სხვა-და-სხვა ამბები.—„აგვალის“ კორესპონდენცია.—წერილი ინგლისიდან საზღვარგარეულისა.—გოდება იერემიისი (დაგეთნიდან), ლექსი—კი—სა —ჰიპლიოგრაფიული შენიშვნა მიტროფანე ლალიძისა.—ქუდი (მოთხრობა) დ. თიმაშვილისა.—პროგინციის ვითარება (ტერიის ტხოვრებიდან) პროგინციელისა.—ს�ქველ-მოქმედო საქმე.—განცხადება.

„აგვალის“ ხელის მომწერლებს მოვაგონებთ, ვისაც ფული არ შემოუტანია, ვთხოვ შემოიტანონ 1 ივლისამდე.

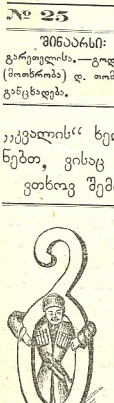

დავიწყებული საქმე.

ათაედა ყველა კრებები—ბანკისაც, თავად-აზნაურობისაც და სხვა-და-სხვა საზოგადოებებისაც. — ყველა თავ-თავიანთ ბინას უბრუნდება, საგარაკოთ განსასვენებლათ მიეშურება. თითქოს განკეს ჩვენ ყველა საქმეებს მოეუყრით ხელ-მე თავს საგაზაფხულოთ, რომ იქნება ამ დროს მაინც მოეცოცხლდეთ, ძილს და ზარმაცობას დავაწყოთ თავი, მაგრამ შენ მტერს, რომ ჩვენ არც ამ დროს ეკეთებდეთ რასმე!.. ეროობის შემოღების საქმე ჩვენ-ში, დრამატული, წერა-კითხვის საზოგადოების საქმეები და სხვა ყველა ერთდა იმავე უმოძრაობის წერტილზე დგას, რაც ამ ათ-თუთხმეტი წლის წინეთ იყო. ბევრი ისეთი საქმეებიც გვაქვს დაწყებული, რომ ჩვენი დაუდეგრობით, გულ-გრილობით ლამის დასაწყის შიე ჩაიფუშოს.

მე ვამბობ, დედათა სკოლის გახსნის შესახებ. აქამდის ერთი-ორი მაინც ხმას ამ-აიღებდა ხოლმე ქალების სკოლის საჭიროებაზე, წელს კი კრინტიც არავის დაუძრავს, ამისთანა ფრიად საჭირო საქმე სულ დავიწყებას მისცეს.

მას შემდეგ, რაც აღძრეს ლაპარაკი ქალების სკოლის საჭიროებზე ბევრ სხვა-და-სხვა საქმეებზედაც დაგვიწყია სჯა-ბაასი. მართალია, ვერც ერთი საქმე ვერ დავაყენეთ მტკიცე ნიადაგზე, მაგრამ ქალების სკოლის შესახებ მაინც რაღაც განსაკუთრებული გულ-ცივობა, დაუდეგრობა ეტყობა ყველას. ჩვენ უოჯახობა გველუპავს, დღეს-ხვალ ჩვენი ხელიეე ჩავაკრობთ ეროვნულ კერას, მპოლოთ ... ... შეუძლია ამ კერის შენახვა და ჩვენი დაუდეგრობით

საქმის ხელ-შეუწყობლობით ელუბაეთ ჩვენ არსებობას. ბევრნი ᲒᲔᲓᲘᲡᲬᲘᲠᲔ ახალს არას ᲑᲠᲐᲜᲔᲑᲡᲝᲛ, მაგრამ რომ ასეთენი ᲛᲝᲒᲠᲔᲜᲘᲚᲘᲗᲘ ᲔᲠᲗᲘᲜᲓᲐᲒᲘᲓᲐᲒᲘᲓᲘᲗ ᲒᲐᲛᲝᲠᲩᲘᲚᲘᲗ, თუნდ რომ ᲧᲣᲠᲐᲗ-ᲒᲔᲓᲘᲡᲬᲔᲚᲘ, მაინც ᲔᲠᲗᲘᲗᲘᲡᲐᲜ, რომ ამ სკოლის საჭიროება ძველ-რბილში რომ ᲒᲔᲓᲘᲜᲓᲔᲑᲘᲡ ᲒᲐᲛᲯᲔᲓᲠᲔᲚᲘ, ᲐᲥᲐᲛᲓᲔᲚ საქმეს ᲔᲣᲨᲔᲚᲔᲚᲘᲧᲝᲗ.

შარშან კამისია იყო ამორჩეული, რომ მას მოეძებნა ᲬᲣᲐᲠᲝᲑᲘᲡ, რითაც შესაძლებელი უნდა ყოფილიყო ქალების სკოლის შენახვა, მაგრამ ამ კამისიას სხვა კამისიაც ᲐᲛᲝᲩᲣᲛᲔᲚᲘ ᲒᲔᲒᲠᲫᲚᲘ—ᲔᲫᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ სამეურნეო სკოლის საშუალების მოსაპოვებლათ; —ამის გამო არც ერთს და არც მეორეს არა ᲛᲘᲬᲘᲚᲐ-ᲠᲐ. ᲭᲣᲬᲣᲤᲘᲡ ᲑᲐᲜᲘᲗ. ᲣᲛᲘᲡᲘᲜᲝᲗᲐᲒᲘ ᲓᲐᲕᲘᲗ-ᲓᲐᲠᲬᲘᲗ ᲒᲐᲬᲣᲤᲘᲚᲘ, ᲭᲣᲬᲣᲤᲘᲡ ᲛᲘᲛᲔᲚᲐᲔᲚ ᲓᲐ ᲡᲐᲜᲧᲣᲒᲠᲗᲘᲡ ᲒᲐ ᲐᲠᲐᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲫᲔᲜᲔᲓᲐᲒᲝᲗ. ᲥᲐᲚᲗᲐ ᲡᲙᲝᲚᲘᲡ ᲙᲐᲛᲘᲡᲘᲝᲜᲘ ᲛᲘᲛᲐᲠᲗᲐᲕᲓᲐ ᲘᲧᲝ ᲨᲐᲠᲨᲐᲜ, რომ ᲥᲐᲚᲗᲐ ᲙᲐᲛᲘᲢᲔᲢᲘᲡ ᲗᲘᲗᲛᲫᲘᲡ 18000 მაᲜ. აქეს მოგრიელი, ხოლო წლეულისელი თფილისის თავად-აზნაურთა საზოგადოების შეუძლებელ მოსწალეთა შემწეობის კამიტეტის ანგარიშᲘᲗ ნაჩენებია, რომ ᲥᲐᲚᲗᲐ ᲡᲙᲝᲚᲘᲡ 14,900 მაᲜ. მეტი არა აქეს ᲑᲘᲚᲘᲗᲘᲗᲐᲗᲘ. ᲓᲐᲜᲐᲠᲩᲘᲗ ᲤᲣᲜᲓᲘᲡᲗᲐᲜ ᲠᲐᲓᲐᲛ ᲐᲠᲐ ᲧᲘᲚᲔᲗᲛᲝᲜᲔᲑᲘ ᲑᲘᲚᲘᲗᲔᲑᲘ? ᲩᲕᲔᲜ ᲔᲠᲗᲘ ᲒᲐᲒᲘᲒᲘᲒᲐ, ᲠᲐᲗᲐᲛᲐ ᲗᲘᲗᲛᲫᲘᲡ ᲥᲐᲚᲗᲐ ᲙᲐᲛᲘᲢᲔᲢᲘ ᲐᲠ ᲣᲜᲓᲔᲑᲓᲔᲡ ᲧᲣᲠᲘᲡ ᲗᲐᲒᲘᲡ ᲤᲣᲜᲓᲘᲡ? თუ კი ᲨᲔᲫᲚᲔᲛᲐ ᲛᲝᲒᲠᲘᲚᲘᲗᲘ ᲝᲠᲘ ᲐᲗᲐᲡᲘ ᲗᲣᲛᲪᲐᲛᲔᲑᲘᲡ, ᲡᲣᲚᲛᲝᲒᲠᲝᲜᲘᲡᲗᲕᲘᲡ, ᲒᲐᲜᲐ ᲐᲮᲚᲐ ᲐᲡᲔ ᲒᲐᲬᲘᲠᲩᲘᲗ ᲛᲝᲒᲠᲝᲒᲘᲚᲘ ᲤᲣᲜᲓᲘᲡ ᲗᲘᲗᲘᲗᲡ ᲣᲤᲝᲠᲘᲡ ᲙᲐᲠᲒᲐᲗ ᲔᲠᲗ ᲛᲝᲣᲤᲚᲔᲚᲘ? რა ᲘᲚᲘᲚᲝᲛᲝᲑᲐ ᲣᲜᲓᲐ, რა ᲡᲐᲭᲘᲠᲝᲛ ᲘᲧᲝ ᲐᲛ ᲤᲣᲜᲓᲘᲡ ᲐᲠᲘᲡᲐ თავად-აზნაურთა სკოლის ᲙᲐᲛᲘᲢᲔᲢᲘᲡ ᲤᲣᲜᲓᲘᲡᲗᲐᲜ, „სკრის“ ᲛᲐᲛᲣᲚᲘᲡ ᲐᲮ ᲡᲐᲖᲝᲒᲐᲓᲝᲔᲑᲘᲡ ᲡᲐᲮᲚᲘᲡ ᲨᲔᲛᲝᲜᲐᲮᲐᲚᲔᲚ-ᲒᲐᲡᲐᲒᲔᲚᲘ ᲗᲐᲜᲐ? ᲘᲫᲘᲜᲔᲑᲐ ᲠᲝᲓᲔᲡᲐᲪ ᲥᲐᲚᲗᲐ ᲙᲐᲛᲘᲢᲔᲢᲘᲡ ᲐᲠᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲐᲮᲚ ᲤᲣᲜᲓᲘᲡ ᲗᲐᲒᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲨᲔᲛᲝᲜᲐᲮᲐᲚᲔᲚ-ᲒᲐᲡᲐᲒᲔᲚᲘ ᲐᲮᲚᲘᲡ ᲨᲔᲛᲝᲜᲐᲮᲐᲚᲔᲚᲘ ᲐᲠᲐᲠᲘᲡ ᲐᲠᲪᲐ ᲣᲜᲐᲠᲘᲐᲜᲘ ᲐᲮᲠᲘᲡ, რომᲚᲘᲪᲘᲗ ᲛᲝᲛᲐᲧᲠᲔᲚᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲒᲐᲣᲒᲔᲑᲐᲠᲘᲐ, ᲐᲛᲐᲡ ᲗᲮᲝᲚᲝᲛᲐᲠ ᲑᲝᲚᲝᲛᲐᲡ ᲨᲔᲫᲘᲪᲘᲗᲧᲝᲗᲮ...

ᲐᲮᲚᲐ ᲙᲘ ᲒᲐᲫᲘᲛᲘᲠᲝᲑᲗ ᲐᲠᲐ ᲔᲠᲗᲘᲗᲔᲚ ᲜᲐᲗᲘᲤᲐᲛᲘ, რომ ᲥᲐᲚᲔᲑᲘ თუ ᲗᲘᲗᲘᲜᲔᲠᲘ ᲐᲠ ᲒᲐᲣᲓᲔᲒᲘᲐᲜᲘᲗ ᲗᲐᲒᲘᲐᲜᲗᲐ საქმეს, ᲒᲣᲚᲘ ᲐᲠ ᲓᲐᲓᲔᲑᲔᲑᲘᲗ, ᲓᲐ ᲐᲠ ᲛᲘᲜᲐᲮᲐᲕᲔᲗ ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲬᲣᲐᲠᲝᲑᲘᲡ, ᲠᲝᲛᲚᲘᲗᲘᲪ ᲐᲠᲐ ᲓᲐᲛᲘᲜᲐᲮᲐᲕᲗ ᲗᲐᲒᲘᲐᲜᲗᲐ ᲡᲐᲛᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲛᲝᲜᲐᲪᲘᲚᲝᲑᲐᲡ; —ᲐᲛᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝ ᲐᲠᲪ ᲔᲠᲗᲘ ᲓᲐ ᲐᲠᲪ ᲛᲔᲝᲠᲔᲡ ᲐᲠᲐ ᲛᲘᲬᲘᲚᲐ ᲐᲠᲐᲤᲠᲘᲡ ᲛᲝᲛ

შინჯოს ამხანაგობის დაეთრები და მოთხოვოს მეთაურებს მათი მოქმედების გეგმა.

ყოველმა დაარსებულმა ამხანაგობამ ჯერ-ჯერობით თავის თავად უნდა აწარმო

და ამის გამო ხალხმა ურიები დალახა და ზოგიერთის სახლებიც დაუმტვრია, ამის თაობაზე სასამართლომ თერმოტ კაკს ჩამოსცა ღირსება და გადასასლა ციმბირს. ზოგიერთმა მათგანმა გადატანეს სასამართლო პალატაში სჩივარი, რომ სასჯელი შეემსუბუქებანათ; მაგრამ სასამართლო პალატამ შეუმსუბუქა სასჯელი მხოლოთ ტაეშელაშვილს, რომელიც უნდა დაპატიმრდეს ერთი წლის ეადით; ხოლო ეიქტორ ერისთავი კი სრულიათ გაათავისუფლა სასჯელისაგან. დანარჩენი ცხრა კაკი გაგზავნეს ციმბირში.

* * *

წელს თფილისის სამოქალაქო ფერშლის საასწავლებელში სწავლა დაამთავრეს და მიიღეს დიპლომი მედიცინის ფერშლისა პირველ ხარისხით: ეფ. ნაცვლიძემ, მეორე ხარისხით; ალექსი ერემოლოვმა, ე. ხასიამ, იე. ბოკერიამ, მ. ბოგდანოვმა, ს. ჩოგბორეშა, ს. კეირეველიძემ, ეფ. კალანდაძემ და ნ. არიხპოვმა. პირველი ექვსი სახელმწიფო ხარჯიან იზდებოდა და დანარჩენი კი თავის ხარჯიან.

* * *

„წერა-კითხვის გამაჯერებელელი საზოგადოების“ სასაბგებლოთ გამართულ ლატარია-ალეგრიდან შემოვიდა 3,220 მ. 90 კ: ხარჯი იყო 870 მ. 80 კ. დარჩა წმინდა შემოსავალი 2,330 მ. 10 კ.

* * *

საოსტატო ინსტიტუტში კურს-დამთავრებულნი. 10 ივნისს დასრულდა ეგზამენები ტფილისის ალექსანდრეს საოსტატო ინსტიტუტში. სწავლა შეასრულეს 22 კაკმა, რომელთაგან ქართველი ხუთია: დ. ანანიაშვილი, გ. მთიულიშვილი, ვ. ჩხაიძე, გ. ჯაში და ყ. ჭყონია; დანარჩენი: 12—რუსი, 1—სომეხი, 1—ბერძენი, 1—ოსი, 1—ებრაელი და ერთიც ავსტრო-უნგრელი სლოვაკი.

მთელს ინსტიტუტში ქართველი მოსწავლე რაკა დარჩა მაშინ, როდესაც წარსულ წლებში ქართველ მოსწავლეთა რიცხვი 25—30 იყო. („ივ.“).

* * *

ჩვენ მიეიღეთ შემდეგი ახალი წიგნები: ახალი მკითველის გამოცემა „ᲛᲜᲐᲛᲐ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲘᲢᲚᲔᲑᲘ“ — წიგნი ღირს ერთ აბაზათ.

„ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲘᲘᲡ ᲒᲐᲒᲘᲡ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐᲜᲘᲡ“ ერკმან შატტრიანისა, თარგმანი ი. მაუკალრიანისა. წიგნი ღირს ხუთმეტ შაურათ. ორივე წიგნი სუფთათ არის გამოცემული.

„ᲙᲕᲐᲚᲘᲡ“ ᲙᲝᲠᲔᲡᲞᲝᲜᲓᲔᲜᲪᲘᲔᲑᲘ.

ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘ. ეიწრო და ტყით შემოსილი მდ. იორის ხეობაში მდებარეობს ახალშენი (ᲞᲝᲡᲐᲓᲐ) ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘ. აქა ცხოვრებენ სამსახურ შესრულებული სათადარიგო რუსის ჯარის ხალხნი, რომლებიც სამსახურის ვადას შესრულებას შემდეგ აქვე დასახლო კარებულან და დღეს ამ მცხოვრებთა რიცხვი ასს კომლს აღემატება. გარდა ამათი ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲗ დგას ᲒᲠᲘᲒᲝᲠᲘᲡ ᲯᲐᲠᲘ, არსებობს სამრეველო სასწავლებელი და ახლათ გაშენებული შეენიერი ეკლესია.

ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡᲐ მცხოვრებლები უმეტესათ ძროხის-მოგლა-მოშენებას მისდევენ, რასაც ხელს უწყობს ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡ ᲒᲠᲘᲚᲘ ᲑᲐᲚᲐᲮᲘᲐᲜᲘ ᲛᲗᲘᲗ.

აქ გარდა ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲔᲚᲔᲑᲘᲡᲐ მრავალი სხვა ხალხია ამოსული თავიანთი ცხეარ ძროხით ამ მთაგზე; ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡᲐ ცივი მთები ავრილებენ მის მიდამოს და სასიამოვნო საზაფხულო ადგილათ ხდიან, ამიტომ ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡᲐ ზაფხულობით ბევრი მოადგარკეენი მოდიან თფილისიდან.

ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲔᲚ რუსებს სხვა ადგილ სახმარებელ სამიწათმოქმედო იარაღთა შორის ახალი სისტემის გუთნებიც შემოუღიათ.

ᲒᲣᲗᲜᲔᲑᲘᲗ ᲧᲕᲔᲠᲐ (ᲘᲬᲘᲐᲗᲐᲗ ᲡᲐᲛ ᲣᲦᲔᲚᲘ) ᲮᲐᲠᲘᲗ ᲣᲑᲘᲐᲗ და ᲐᲯᲐᲠᲘ ᲛᲝᲠᲩᲘᲡ ᲐᲚᲔᲒᲠᲘᲓᲐᲜ ᲨᲔᲛᲝᲘᲒᲔᲑᲐ 3,220 მ. 90 კ: ᲮᲐᲠᲯᲘ ᲘᲧᲝ 870 მ. 80 კ. ᲓᲐᲠᲩᲐ ᲬᲛᲘᲜᲓᲐ ᲨᲔᲛᲝᲡᲐᲕᲐᲚᲘ 2,330 მ. 10 კ.

* * *

ᲡᲐᲝᲡᲢᲐᲢᲝ ᲘᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲢᲘᲡ ᲙᲣᲠᲡᲘ-ᲓᲐᲛᲗᲐᲕᲠᲔᲑᲣᲚᲜᲘ. 10 ᲘᲕᲜᲘᲡᲘᲡ ᲓᲐᲡᲠᲣᲚᲓᲐ ᲔᲖᲖᲐᲛᲔᲜᲔᲑᲘ ᲢᲤᲘᲚᲘᲡᲘᲡ ᲐᲚᲔᲥᲡᲐᲜᲓᲠᲔᲡ ᲡᲐᲝᲡᲢᲐᲢᲝ ᲘᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲢᲘᲡ. ᲡᲬᲐᲕᲚᲐ ᲨᲔᲐᲡᲠᲣᲚᲔᲡ 22 ᲙᲐᲪᲘᲐ, ᲠᲝᲛᲚᲔᲗᲐᲒᲐᲜ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘᲐ ᲮᲣᲗᲘᲐ: დ. ᲐᲜᲐᲜᲘᲐᲨᲕᲘᲚᲘ, გ. ᲛᲗᲘᲣᲚᲘᲨᲕᲘᲚᲘ, ვ. ᲩᲮᲐᲘᲫᲔ, გ. ᲯᲐᲨᲘ ᲓᲐ Ყ. ᲭᲧᲝᲜᲘᲐ; ᲓᲐᲜᲐᲠᲩᲘᲚᲘ: 12—ᲠᲣᲡᲘ, 1—ᲡᲝᲛᲔᲮᲘ, 1—ᲑᲔᲠᲫᲔᲜᲘ, 1—ᲝᲡᲘ, 1—ᲔᲑᲠᲐᲔᲚᲘ ᲓᲐ ᲔᲠᲗᲘᲪ ᲐᲕᲡᲢᲠᲝ-ᲣᲜᲒᲠᲔᲚᲘ ᲡᲚᲝᲕᲐᲙᲘ.

ᲛᲗᲔᲚᲡ ᲘᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲢᲘᲡ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲛᲝᲡᲬᲐᲕᲔᲚᲘ ᲠᲐᲯᲐ ᲓᲐᲠᲩᲐ ᲛᲐᲨᲘᲜ, ᲠᲝᲓᲔᲡᲐᲪ ᲬᲐᲠᲡᲣᲚᲘ ᲬᲚᲔᲑᲨᲘ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲛᲝᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲗᲘᲡ ᲠᲘᲪᲮᲕᲘ 25—30 ᲘᲧᲝ. („ᲘᲕ.“).

* * *

ᲩᲕᲔᲜ ᲛᲘᲔᲘᲦᲔᲗ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲘ ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲬᲘ�გᲜᲔᲑᲘ: ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲛᲙᲘᲗᲮᲕᲔᲚᲘᲡᲐ ᲒᲐᲛᲝᲪᲔᲛᲐ „ᲨᲠᲝᲛᲐ ᲓᲐ ᲒᲐᲜᲘᲢᲚᲔᲑᲘ“ — ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲦᲘᲠᲡ ᲔᲠᲗᲘ ᲐᲑᲐᲖᲘᲗ.

„ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲘᲘᲡ ᲒᲐᲒᲘᲡ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐᲜᲘᲡ“ ᲔᲠᲙᲛᲐᲜ ᲨᲐᲢᲢᲠᲘᲐᲜᲘᲡᲐ, ᲗᲐᲠᲒᲛᲐᲜᲘ Ი. ᲛᲐᲣᲙᲐᲚᲠᲘᲐᲜᲘᲡᲐ. ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲦᲘᲠᲡ ᲮᲣᲗᲛᲔᲢᲘ ᲨᲐᲣᲠᲐᲗ. ᲝᲠᲘᲕᲔᲑᲘ ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲡᲣᲤᲗᲐᲗ ᲐᲠᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲪᲔᲛᲣᲚᲘ.

„ᲙᲕᲐᲚᲘᲡ“ ᲙᲝᲠᲔᲡᲞᲝᲜᲓᲔᲜᲪᲘᲔᲑᲘ.

ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘ. ეიწრო და ტყით შემოსილი მდ. იორის ხეობაში მდებარეობს ახალშენი (ᲞᲝᲡᲐᲓᲐ) ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘ. აქა ცხოვრებენ სამსახურ შესრულებული სათადარიგო რუსის ჯარის ხალხნი, რომლებიც სამსახურის ვადას შესრულებას შემდეგ აქვე დასახლო კარებულან და დღეს ამ მცხოვრებთა რიცხვი ასს კომლს აღემატება. გარდა ამათი ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲗ დგას ᲒᲠᲘᲒᲝᲠᲘᲡ ᲯᲐᲠᲘ, არსებობს სამრეველო სასწავლებელი და ახლათ გაშენებული შეენიერი ეკლესია.

ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡᲐ მცხოვრებლები უმეტესათ ძროხის-მოგლა-მოშენებას მისდევენ, რასაც ხელს უწყობს ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡ ᲒᲠᲘᲚᲘ ᲑᲐᲚᲐᲮᲘᲐᲜᲘ ᲛᲗᲘᲗ.

აქ გარდა ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲔᲚᲔᲑᲘᲡᲐ მრავალი სხვა ხალხია ამოსული თავიანთი ცხეარ ძროხით ამ მთაგზე; ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡᲐ ცივი მთები ავრილებენ მის მიდამოს და სასიამოვნო საზაფხულო ადგილათ ხდიან, ამიტომ ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲡᲐ ზაფხულობით ბევრი მოადგარკეენი მოდიან თფილისიდან.

ᲖᲝᲛᲑᲝᲠᲘᲔᲚ რუსებს სხვა ადგილ სახმარებელ სამიწათმოქმედო იარაღთა შორის ახალი სისტემის გუთნებიც შემოუღიათ.

ᲒᲣᲗᲜᲔᲑᲘᲗ ᲧᲕᲔᲠᲐ (ᲘᲬᲘᲐᲗᲐᲗ ᲡᲐᲛ ᲣᲦᲔᲚᲘ) ᲮᲐᲠᲘᲗ ᲣᲑᲘᲐᲗ და ᲐᲯᲐᲠᲘ ᲛᲝᲠᲩᲘᲡ ᲐᲚᲔᲒᲠᲘᲓᲐᲜ ᲨᲔᲛᲝᲘᲒᲔᲑᲐ 3,220 მ. 90 კ: ᲮᲐᲠᲯᲘ ᲘᲧᲝ 870 მ. 80 კ. ᲓᲐᲠᲩᲐ ᲬᲛᲘᲜᲓᲐ ᲨᲔᲛᲝᲡᲐᲕᲐᲚᲘ 2,330 მ. 10 კ.

* * *

ᲡᲐᲝᲡᲢᲐᲢᲝ ᲘᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲢᲘᲡ ᲙᲣᲠᲡᲘ-ᲓᲐᲛᲗᲐᲕᲠᲔᲑᲣᲚᲜᲘ. 10 ᲘᲕᲜᲘᲡᲘᲡ ᲓᲐᲡᲠᲣᲚᲓᲐ ᲔᲖᲖᲐᲛᲔᲜᲔᲑᲘ ᲢᲤᲘᲚᲘᲡᲘᲡ ᲐᲚᲔᲥᲡᲐᲜᲓᲠᲔᲡ ᲡᲐᲝᲡᲢᲐᲢᲝ ᲘᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲢᲘᲡ. ᲡᲬᲐᲕᲚᲐ ᲨᲔᲐᲡᲠᲣᲚᲔᲡ 22 ᲙᲐᲪᲘᲐ, ᲠᲝᲛᲚᲔᲗᲐᲒᲐᲜ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘᲐ ᲮᲣᲗᲘᲐ: დ. ᲐᲜᲐᲜᲘᲐᲨᲕᲘᲚᲘ, გ. ᲛᲗᲘᲣᲚᲘᲨᲕᲘᲚᲘ, ვ. ᲩᲮᲐᲘᲫᲔ, გ. ᲯᲐᲨᲘ ᲓᲐ Ყ. ᲭᲧᲝᲜᲘᲐ; ᲓᲐᲜᲐᲠᲩᲘᲚᲘ: 12—ᲠᲣᲡᲘ, 1—ᲡᲝᲛᲔᲮᲘ, 1—ᲑᲔᲠᲫᲔᲜᲘ, 1—ᲝᲡᲘ, 1—ᲔᲑᲠᲐᲔᲚᲘ ᲓᲐ ᲔᲠᲗᲘᲪ ᲐᲕᲡᲢᲠᲝ-ᲣᲜᲒᲠᲔᲚᲘ ᲡᲚᲝᲕᲐᲙᲘ.

ᲛᲗᲔᲚᲡ ᲘᲜᲡᲢᲘᲢᲣᲢᲘᲡ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲛᲝᲡᲬᲐᲕᲔᲚᲘ ᲠᲐᲯᲐ ᲓᲐᲠᲩᲐ ᲛᲐᲨᲘᲜ, ᲠᲝᲓᲔᲡᲐᲪ ᲬᲐᲠᲡᲣᲚᲘ ᲬᲚᲔᲑᲨᲘ ᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲘ ᲛᲝᲡᲬᲐᲕᲚᲔᲗᲘᲡ ᲠᲘᲪᲮᲕᲘ 25—30 ᲘᲧᲝ. („ᲘᲕ.“).

* * *

ᲩᲕᲔᲜ ᲛᲘᲔᲘᲦᲔᲗ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲘ ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲦᲘᲠᲡ ᲔᲠᲗᲘ ᲐᲑᲐᲖᲘᲗ.

„ᲒᲔᲠᲛᲐᲜᲘᲘᲡ ᲒᲐᲒᲘᲡ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐᲜᲘᲡ“ ᲔᲠᲙᲛᲐᲜ ᲨᲐᲢᲢᲠᲘᲐᲜᲘᲡᲐ, ᲗᲐᲠᲒᲛᲐᲜᲘ Ი. ᲛᲐᲣᲙᲐᲚᲠᲘᲐᲜᲘᲡᲐ. ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲦᲘᲠᲡ ᲮᲣᲗᲛᲔᲢᲘ ᲨᲐᲣᲠᲐᲗ. ᲝᲠᲘᲕᲔᲑᲘ ᲬᲘᲗᲔᲚᲘ ᲡᲣᲤᲗᲐᲗ ᲐᲠᲘᲡ ᲒᲐᲛᲝᲪᲔᲛᲣᲚᲘ.

ახდეევინონ. მაგრამ გლეხებიც არაფერს აძლეევენ ამ „ოიმბაზებს“.

დასასრული არ შეიძლება მეტეევანიას ხასიათი არ შეენიშნოთ. მაგალითათუ, საზღვარი არის მოახლილათა ათიდან თუთხმეტ საკრაშდის, არაფერი გზით მოხრილ საზღვარზე სამანს არ გააკეთებს: ნება არა გვაქვს ახლო-ახლოს სამნები ჩაესეათ ხალმეი. ნუ თუ მართლა არა აქეს ნება? აბა რა ეშველებათ, როდესაც მესაზღვრეები ერთი საზღვრიდან მეორემდე თოკს გააბმენ, ხომ ერთმანეთს ამოწყვეტენ, რადგან თოკი გაბრუდებულ ადგილს ერთ-ერთ მოსაზღვრეს არგუნებს. ეი საწორეი ამისთანა კაცებზე არის ნათქვამი. „სოფელი ენანე უძაღლო შიგ გაეიარე უჯო-ხოო“.

მეთვალყურე.

* * *

ს. ბიგადი (ოზურგეთის მაზრა) შეადგენს ჯუმათის ერთ საზოგადოების კუთხეს, რომელიც მდებარეობს მდინარე სუფსის პირათ. მაღლობ-ეაკენზე აქ აგებულია ძველი ძველი ხის ეკლესია, წმ. ნიკოლოზის სახელობაზე, რომელიც საზაფხულო საწირაე ეკლესიათ ჰქონდა განსვენებულს გურიის ეპისკოპოზს ბგბრიელს. რაც ნეტარ ხსენებულმა ეპისკოპოზმა დატოვა ეს ეკლესია და გადაბრძანდა ნაგომარში, მისი გაუმჯობესობაც მიყურდა. თუმცაღა მრავალი მღედლებიც გამოიცვალა აქ, მაგრამ ეკლესიის გაუმჯობესობაზე არაეის არ უფიქრია: ეკლესია დაძველდა ისე რომ 1894 წელს თითქმის ინგრეოდა; ფეცრის ძველი იატაკი ისე ჩალა რომ შიგ შესვლა საშიში იყო; საძირკველები გამოლმა, ეკლესიაში წვიმა ჩამოდიოდა. ამ დროს (ოთხი წლის წინეთ) აქ დაინიშნა მღედლათ მამა იოსებ დარჩია, რომელმაც ახედ-დახედა ეკლესიის მდგომარეობას და თქვა: „ან მოეკედეთ და ან ეკლესიას გაეუმჯობესებთო“?!. მართლაც და აზ. კანდელაკები და სხვა შეკნებული პირები, მღედლის დარჩიას ჩაგონებით, შეუდგენ ეკლესიის გაუმჯობესობას და მათი ბეჯითი მეცადინეობით წინ წაეიდა საქმე, ერთი წლის განმავლობაში შეიძინეს: შეეწიერი კანკელი, მრავალი ხატები, საეკლესიო წიგნები და სხვა. ყველა ამაების შესრულება მრეველისათვის საძნელო იყო, მაგრამ მღედელმა იოსებ დ.-რ. ჩიმ იკისრა, ეთხოვა შემწეობა სხვა-და-სხვა პირებისაგან, რომლებიდან შედგა მრავალი შემოწირულება და მით მიეცა საშუალება ზემო ხსენებული ნიეთების შეძენისა. მადლობის. ღირსია მღედელი მამა იოსებ დარჩია, ასეთი კეთილი საქმისათვის.

ს. ი. ბ—შვილი.

წერილები ინგლისიდან.

I.

ინგლისელი გრეი.

ინგლისი! ინგლისელი! ეს არ გაუგონია ეს? ვინ არ იცის თუ რა არის ინგლისი? ვის არ უნახავს ინგლისელი! ინგლ-სელს თავისი ინგლისელობა შუბლზე აბეჭდია. აბა შეხედეთ მას, გინა გაეს ის სხეა ერის კაცს? თხელი ტანისა, მაღალ ფეხებზე შემდგარი, თავი დიდი, სახე პატარა, შუბლი რგალი და ძალზე წინ წამოწეული, მოწითალო ფერი—ეი ინგლისელი. ათას კაცში რომ ერიოს, უოფოთ მიხედეთით ეს ინგლისელიათ. ის არც ერთს არ ჰგაეს, არაეის არ ერევა, არც ერთ თავის განსაკუთრებითი თვისებებს არ ჰკარგავს. შეიძლება ფრანგი გერმანელათ მიიღოთ, გერმანელი კიდეე იტალიელათ, მაგრამ ინგლისელს კი ეერც ერთათ ვერ მიიღებთ, ის ყოველგან და ყოველთვის რჩება იმათ რაც არის, ინგლისელათ. და გინა ამის მიზეზი მარტო მისი შეხედულებაა? არა, ქ�ეეა და მიმოხერა ისეთიეე მოწამეა მისი გვარტომობისა, როგორც მისი გარეგანი სახეობა. მისი სიარული სხვის სიარულს არ ჰგაეს, მისი ჯდომა სხვისას, მისი მორთვა-მოკაზმულობა ხომ სხვა არის და სხვა. არ იფიქროთ ის თავის თავს ძალას ატანდეს ჩემი ვინაობა უექველათ გამოეფინოგო. ეს წამომდგება სრულებით თავის თავათ, ძალა დაუტანებლათ, ბუნებრიეათ, ის ამაზე არც კი ფიქრობს, არ ზომავს, არ ანგარიშობს, და სწორეთ ამიტომ ის ისე განირჩეეა ყველა დანარჩენისაგან. ის ძალეეს თავის თავს სრულ, ჩვეულებრივ, თავისუფლებას. პარიჟში თუ ბერლინში, ქენეეაში თუ ბათომში—ერთის სიტყეით ყოველგან ის ერთნაირია, ერთი კალაპოტისაა.

ინგლისელი ეერც ერთ უცხო საზოგადოებას, ხალხს და ზნე-ჩვეულებას ეერ ეწყობა. სადაც უნდა შეეიდეს, უთოოთ თავისი ელემენტი უნდა შეიტანოს, და ეს ისე ძლიერია, რომ ყველა მაშინეე იგრძნობს აქ რაღაც არა ჩვეულებრივი უნდა იყოსო. ძალიანაც რომ სურდეს თავისი თავის გარდაქმნა, გადასხვაფერება არ შეუქნია. მისი ეროვნობა ისე ღრმით ჩაჭედილია მის აგებულებაში, რომ ყოველეე მოაბრეკაპირე ძალას არღეევს და თავისი გაძქეს. ეპიტომ არის რომ ინგლისელი ისე სიამოვნებით დამღერის:

In spite of all temptations Fo belonge to other nations he remains an Englishman.

წინააღმდეგ მისი მეცადინეობისა, რომ სხვა ერის კაცათ გადაიქეცეს, ის მაინც რჩება ინგლისელათ.

გაგიგონიათ ოდესმე ინგლისელი გადაგეკარდაო? ან და ეინმე გაინგლისელდაო? უეჭველია არა, ეინაიდან არც ერთი და არც მეორე არ ხდება. ეი თუნდა ალელილი ირლანდია. ის ენით და ლიტერატურით თითქმის ერთიანად გაინგლისელებულია. მაგრამ ნამდელილათ კი გაინგლისელდა? სრულებითაც არა, ირლანდელი ირლანდელათა დარჩა, ინგლისური ენა მან ირაოთი გამოიყენა ინგლისთან საბრძოლველათ. ირლანდიის ნაციონალური მოძრაობა წარმოიქმნა განსაკუთრებით მისი ინგლისურათ მოლაპარაკე ნაწილით. ინგლისელს არ შეუძლია რომელიმე ხალხი გაიინგლისელოს, თავის ერში გალესოს, თავის გვარტომობაში გააქროს. ეს იმიტომ რომ ის სხეა ერთისაგან განკერძოებულია, განსხვავებულია, ისე როგორც მისი კუნძული სხეა ევროპისაგან განშორებული, განთვითებული. ინგლისი მოწყვეტილია ევროპისაგან, ინგლისელი-ევროპიელისაგან, მათ შორის ნიღია ჩატეხილი. ამისათვის მათი მოქმედება და აზროვნება ორმათ განირჩევა ევროპელთისაგან. გერმანელის აზრით, ევროპა უნდა გაერმანელდეს, ერთი ძლეკი მოსილი გერმანული სახელმწიფო შედგეს (პანგერმანიზმი). ფრანგის აზრით, ევროპა პარიეში უნდა მოდიოდეს, ცივილიზაციით, გემოვნებით გაფრანგდეს, გაპარიელდეს. ინგლისელი კი სულ სხეანირათ ფიქრობს: სადაც ჩემი საქონელი მიეკ, იქ მიკეკ ჩემი სახელიც და ძალაკეო. ამით გემი და ეაპარი ხდება მის გაწალდების ჩარხათ. და მართლაც, სად არ არის ის, სად არ მიდი-მოდის? იქ სადაც არც ერთ ევროპიელს არ მიეფიწეეია, ინგლისელი უთოოთ შინა კაცია. ის ყოველგან მოძრაობს, ყველაფერს ხელს ჭიდებს, ცას და დედა-მიწას ანძრეეს.

ინგლისი ერთიმ პატარა ევროპაა. მას საკუთრათ ერთი კუნძულიც არ უპერაეს, ის კმაყოფილდება ნახეერითაც, ან ნახეერაშიც კი სხეა ჭყეს ჩაზიარებული, სახელდობრ ეალისი. ასე რომ ინგლისი შეადგენს ერთი კუნძულის მესამედს, სულ 50 ათას ოთხ-კუთხ მილს, რომელზედაც მოსახლეობს 27 მილიონამდე სული. ან ამ პაწია ერის სამფლობელოს შეადგენს 11 მილიონი ოთხ-კუთხი მილი, ე. ი. სამი ევროპისოდენა, ანუ თითქმის მთელი აფრიკის ოდენა, მთელი ევროპის მეხუთედი ნაწილი. ამოდენა სიერცეზე ცხოვრობს 372 მილიონზე მეტი! და ყველა ეს განნეული მთელ დედამიწის ზურგზე. რით, რა საშუალებით აჩერებს ინგლისი მათ თავის ხელთ ევეს? ჯარით, მაურახით? არა, მან კაი ხანია უარ ჰყო როგორც მილიტარიზმი —სამხედრო ფუფაზელება, ისე ბიუროკრატიზმი, ჩანაწერიკოთა ბატონობა. მაშ რაზედ არის მისი უფროსობა გამაკრებული? იმაზე რითაც მან ეს ევეყნები შეიძინა. რით შეიძინა?

ინგლისელი ევეყანას იძენს ეაპრობით. ის მიდის უდაბური ადგილის, იქ სადაც ეველური ხალხი ცხოვრეზს. იკეთებს სახლ-კარს და დგება. ისე თავისუფლათ და უშიშრათ არის, როგორც ლონდონში. ამ ერთ ინგლისელს მეორე ემატება, მეორეს მესამე და ასე დგება ჩინებული ახალ-შენი. რაკი ერთისელ ფეხი მოიკიდა, მერე იქიდან აღარ გამოეა. ის თანდათან იწეკეა ევეყენის შეაგულში, ჩეხს ტყეებს, აშენებს სოფლებს, ქალაქებს, გაპყეს გზები, არხები, ერთიას სიტყვით აკეთებს მეორე ინგლისს. ეოტა ხანს შემდეგ გამოჩნდება მთავრობაც: ჭო, ეს კარგი საქმეა, ადგილი გაშიეიათ, რადგანაც თქვენ ინგლისელი ხართ, ეს თქვენი სამფლობელოც ინგლისის უფროსობის ქეეშ უნდა იყოს, მაგრამ თქვენ შინაურ საქმეში არ გაგეჩეკეი, როგორც გსურთ ისე მოიხმარეთო. ამნაირათ მთავრობა აც�ადებს თავის უფლებას მხოლოთ სახელით, სახრავი კი ახალ-შენელთა ხელშია. ან ისე გაშენდა ავსტრალია, ამერიკა, სამხრეთ-აფრიკა და სხ.

ინგლისელი დაბადებულია კოლონისტათ, ევეყენის გამშენებლათ. ის ამ თავის მოწოდებაში ისე დარწმუნებულია, რომ ალარაევის ანებებს ასეთივე როლის თამაშობას. ის ამბობს: მე განათლებული ევროპაში არ გეცილები, ხოლო ეველურ ევეყენებში თქვენ ნუ შემეცილებითო. უცაბო ვემი რომ მიიდგეს რომელსაც ეველურ ხალხის სამფლობელოს, ინგლისელი ერთ ალიაქოთს ასტეხს, როგორ გაგეიბედაო. ეუბნებით, ეს თქვენი არ არის, ეიღაცისაა, და ნუ ჯაერობთო, მაგრამ ამათთ, მისი აზრით ეველა ხალხი, რომელიც კი ევროპიელთა ხელ-ქეეეეთ არ არის, მის საფარელ ქეეშ უნდა იყოს. ნანსენზე, ჩრდილოეთ პოლიუსზე ქეეყანა რომ აღმოეჩინა, უთოოთ ინგლისი გაანაცხადებდა ჩემიოა. აუზეეეი ინგლისელს თვალები და მარტოთ-მარტო დაადგეთ ერთ უდაბურ, მიუვალ ადგილას. ნუ გეგონიათ დაიკარგოს. დასარწმუნებლათ მოიკითხეთ რამდენსაც წელს მერე, თქვენ ეინაბავეთ ერთ შეეზიერ ახალ-შენს, თავისი სკოლით, დუქნით, ეკლესიით, გაზეთით და ყველა ამაგბის მეთაურათ იმ თქვენ მიერ გაწირულ ინგლისელს

ახალ ევეყანაში პირველ ყოელისა ის მართავს ერთ კანტორას. ინგლისიდან იწერს საქონელს და ადგილობრივ ხალხს მიაწვდის, იყიდეო. თუ იქ ხალხი არ ყიდულობს ან არ ცხოვრეზს, ის თვითონ შეუდგება დასაშენებელ მასალის ძებნას და ინგლისში გზავნას. აეე თუ ისე ის უეეეეეთ საეკროს გაიჩენს. 1600 წელს აქ შედგა „აღმოსაელეთ ინდო-

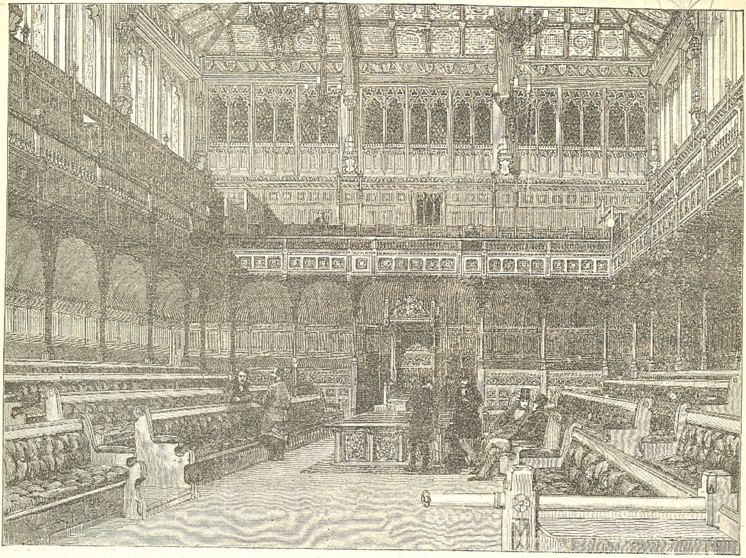

შესანიშნავი შენობა ლონდონში.

ეთის კომპანია'', ინდოეთთან ვაჭრობის გასამართავათ. მადრას, ბომბეას, კალკუტას საწყობები გამართეს. მაგრამ ჩქარა გამოუჩნდენ მეტოქენი, პორტუგალიელნი, ფრანგნი და სხ. აუჯანყეს ინდოელნი. კამპანიამ დაიქირავა მეომრები და რამდენიმე პროვინცია დაიპყრო. ასე ნელ-ნელა კამპანიამ ფეხი მოიმაგრა ინდოეთში. ის მართავდა ქვეყანას, აყენებდა გუბერნატორებს და სხვა მოხელეთა და თანაც ვაჭრობდა. რა ძალა ჰქონდა ამ ლონდონელ ვაჭრებს იქიდან ჩანს, რომ 1844 წ. ინდოეთის მმართველი, ლორდი ელენბოროფი, წინაალმდეგ მთავრობის განკარგულებისა, სამსახურიდან დაითხოვა და მის ალაგას სხვა განაწესა. ინდოეთის მართველობა ინგლისის მთავრობას მან მხოლოდ 1857 წ. გადასცა.

ავიღოთ მეორე, უფრო ახალი, მაგალითი. ინგლისის სამფლობელოა სამხრეთი აფრიკა, ქვეყანა უდაბური. ინგლისელ ვაჭრებმა შეადგინეს კამპანია და მთავრობას უთხრეს: მოგვეცი ეს თქვენთვის უსარგებლო ადგილები, ჩვენ აქ ავამუშავებთ მთა-მადნებს, გავაშენებთ ქალაქებს, გავიყვანთ რკინის გზებს, დავატრიალებთ სიცოცხლეს და ასე გაშვენიერებულ ქვეყანას უკანვე დაგიბრუნებთო. მთავრობამ მისცა კონცესია. მართლაც ახლა იქ სიცოცხლე დუღს და გადმოდის, აქვთ საკუთარი პარლამენტი, მინისტრები, ერთის სიტყვით წმინდა ევროპიული ქვეყანაა. მათ ხელს უშლიდა მეზობელი ტრანსვალის რეპუბლიკა, კამპანიამ დაიქირავა მეომრები და შარშან ჯემსონის წინამძღოლობით თავს დაესხა. რომ გაემარჯვათ, ტრანსვალია ამ ვაჭრების და მით ინგლისის სამფლობელოთ იქცეოდა.

ამნაირათ, ინგლისელი ასე იჩენს ქვეყანას: წინ მიდის კაპიტალისტი, მას მისდევს ღვდელი-მისიონერი და ბოლოს გამოჩნდება მთავრობაც.

როგორ ირჩენს ის ქვეყანას?

ინგლისი არც ერთ თავის ახალ-შენიდან გადასახადს არ იღებს. ის მხოლოდ ვაჭრობს მასთან და აქედან გამოაქვს სარგებლობა. ის არავის ეროვნობას არ დევნის, არავის წყობილებას არ არღვევს. ის

თხოულობს მზოლოთ მის უმაღლესს მფარველობის ცნობას. ყველა მის სამფლობელოში, გარდა ინდოეთისა, თვით მართველობაა: ყოველ თავიანთი კანონმდებელი პარლამენტი, თავიანთი მოხელენენი, თავიანთი სკოლა და სხვ. ერთის სიტყვით ინგლისი მათ საშინაო საქმეს არ ეხება. ის ენა არის ოფიციალური, რომელზედაც ხალხი ლაპარაკობს. ასე გაშინგტეს პაწია მეკარდინალი კუნძულიც კი არ არის მეიდწყეტული. მაგ. ნატალი შეიცავს ნახევარ მილიონ მეცხოვრებს, აქეს სრული თვითმართველობა პარლამენტით. კანალის კუნძული შეიცავს 92 ათას მცხოვრებს, აქეს პარლამენტი და სრული თვით-მართველობა. ხალხი ლაპარაკობს ფრანგულად და ინგლისურათაც, ოფიციალური ენა კი ფრანგულია! ერთი სიტყვით ყველგან, სადაც კი ინგლისელი შეეკ, მეფდება ინგლისური თავისუფალი წყობილება. არსად მის სამფლობელოში არაკინ იდევნება გვარტომობისათვის, სარწმუნოების და ზნე-ჩვეულებისათვის. ყველგან ბატონობს თავისუფლება ენის, სვინდისის, ბეჭდვის, ყრილობის, სიტყვის და სხ. ინგლისი ჰქმნის ყოველგან მეორე ინგლისს. „ჩვენ გაეფართოვეთ ჩვენი იმპერია არა ეგოისტური მოქმედებით, არამედ იმით რომ ჩვენ ქვეყნის მართვა ეიცითო“. თქვა ლორდ ჰამილტონმა და მართლაც არც ერთ ერს ისეთი მართვის უნარი არ აქეს, როგორც ინგლისელს. რა გარჩევაა ინგლისელს და არა-ინგლისელს შორის ნათლათ სჩანს შემდეგიდან: $^{23}/_{11}$ აპრილს აქაურ გაზეთებში სათაურით: „რუსული კრიტიკა“ გაზ. „Свѣтъ“-იდან გადმოიბეჭდა შემდეგი: „რუსეთმა სრულიად არ იცის თუ რას შერება ინგლისი კიპრის კუნძულზე. მას ძირიანთან შეუცვლია ძველი ოსმალური წყობილება. შემოიღია ერთი კანონ-მდებელი ხალხის წარმომადგენელობა, გაყოფილი ორ პარლამენტათ, ერთის შეადგენენ ქრისტიანთა დეპუტაცია, ხოლო მეორეს ოსმალთა, რომელთაც თანასწორი უფლება აქვთ. ამ ახალ-ცვლილების ძალით, ვერც ერთი მკეიდრი ვერ გასამართლდება და განიგება თუ არა მის სარწმუნოების, კანონის და ენის საზღვრებში. ინგლისი კიდევ შორს წასულა, თვითოეულისათვის უზრუნველ უქმნია სარწმუნოებ-ს თავისუფლება. მან მოსპო ყოველივე გადასახადი სასულიერო წოდების სასარგებლოთ და მით წამოაყენა კითხვა ეკლესიის გაქალაქებისა. ამან შეასუსტა სამღვდელოების ძალა და მნიშვნელობა. რადიკალიზმი მოთავსებულია მართლ-მადიდებელობასთან. რუსეთმა ძალიან უნდა ადევნოს თვალ-ყური ინგლისის ასეთ მოქმედებას კიპრზე“... და სხ.

აი ორ ნაირი აზრი, ორი სისტემა. ერთის არ რწმამს ცვლილება, რადიკალიზმი, ხოლო მეორე უამისოთ ვერ გაჩერდება. ინგლისი ეუბნება ყველას: მომეცი შენი ქვეყანა და მე მოგცემ თავისუფლებასო. Echange is no roberie. გაცვლა, გაძარცვა არ არის.

აი, ჩემო მკითხველო, ინგლისი როგორ იჩენს და ირჩენს სამფლობელოს. ამ გზით ის ისე გაიზარდა, გადიდდა, რომ ბადალი აღარაკინ ჰყაეს. მის იმპერიაში მზე არასოდეს არ ჩაგა. როცა ერთ ნაწილს ღამის წყედიადი ეფინება, მეორე ნაწილში განთიადი დგება. და ასე 24 საათის განმავლობაში დიდ ბრიტანიის მზე აშუქებს. ინგლისურ ენაზე დღეს 200 მილიონი ხალხი საუბრობს და თითქმის ყველა ინგლისის რასას ეკუთვნის. ინგლისის ერთ დაძახებაზე ხმელეთის ოთხიე კუთხე შეინძრეკა და მოსაშველებლათ გამოეშვრება.

აი რა საამაყოა ამ პატარა კუნძულმა, ნუ თუ ეს საკვირველი არ არის? განა ყოფილა ასეთი მაგალითი ოდესმე?

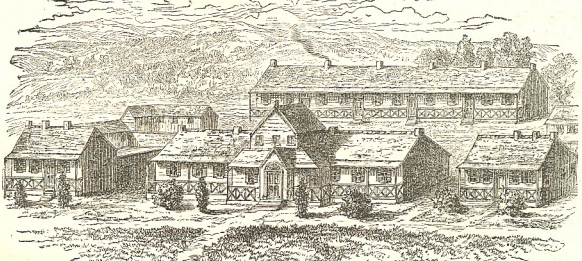

საქალებო ინსტიტუტა „მოფატ“ (ინგლისში).

ინგლისის ხალხი ძლიერ მედიდურია. მას დიდი წარმოდგენა აქვს თავის თავზე. მისი აზრით ინგლისელს ვერავინ ვერ შეედრება, ვერავინ ვერ დაამარცხებს, ვერავინ ვერ აჯობებს. ის ყველგან და ყოველთვის პირველია. ის დარწმუნებულია, რომ მისი მოქმედება წმინდა, გონიერი და კაცობრიულია. ის თავის თავს თვლის კულტურის და ცივილიზაციის მოციქულად. ეს აზრი მას ძვალ-რბილში აქვს გამჯდარი და როცა შექსპირი თავის რიჩარდ მე-II-ში ერთ გმირს ალაპარაკებს: This länd of such dear souls, this dear, dearsane, Dear for her reputation trough the worle... That England, trat wont to conguerothers“... (ეს ქვეყანა ასეთი ძვირფას პირთა, ეს ძვირფასი, ძვირფასი ქვეყანა, ძვირფასი თავის ყველგან განთქმული სახელისათვის... ეს ინგლისია ჩვეული სხვები დაიპყრას) — ამით ის ალაპარაკებს ინგლისის ერს, ამით ის ხატავს ინგლისელთა სულის კვეთებას, მათ მისწრაფებას და შეხედულებას. მართლაც, ხალხმა ძალიან უნდა გაავარჯიშოს თავისი ძალა, რომ დიდი საქმე გააკეთოს. ათი ნაბიჯის გადადგმა უნდა მოინდომო, რომ ერთი ნაბიჯი გადადგა. ინგლისელი ყოველთვის ასე მოქმედობს და ყოველგან პირველობას იჩენს. მან უკან დახევა, შეშინება არ იცის. წყნარად, ნელ-ნელა, მაგრამ მედგრად და შეუპოვრად ის წინ მიექანება და მის ფეხის ხმაზე არე-მარე იძვრება და შფოთავს. საქმის ცოდნა, მუყაითობა და გულადობა — აი ინგლისელი. აი, რა ბარგით მიდის ის გარეთ.

ასეთია ინგლისელი გარეთ.

როგორია ის შინ?

საზღვარ-გარეთელი.

ლონდონი 4 ივნისი.

(შემდეგი იქნება)

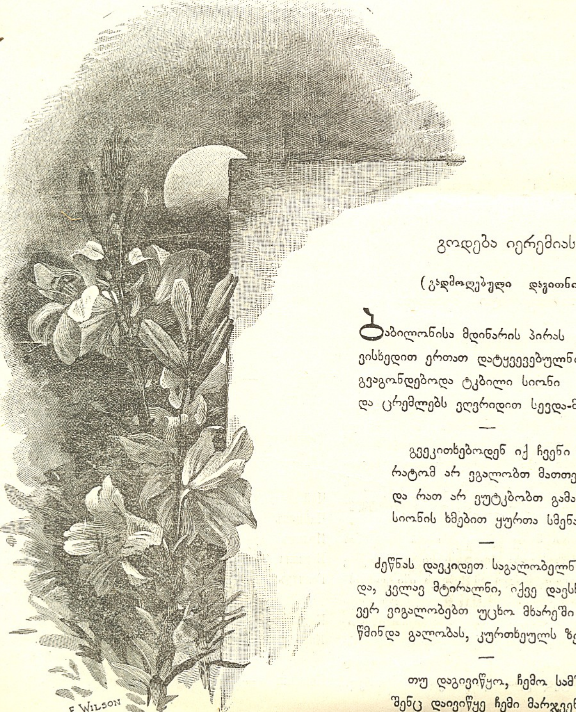

გოდება იერემიასი.

(გადმოღებული დავითნიდან)

ბაბილონისა მდინარის პირას
ვისხედით ერთად დატყვევებულნი...
გვაგონდებოდა ტკბილი სიონი
და ცრემლებს ვღვრიდით სევდა-მოცულნი.

—

გვეკითხებოდნენ იქ ჩვენი მტრები,
რატომ არ ვგალობთ მათთვის ქებასა
და რად არ ვუტკბობთ გამარჯვებულებს
სიონის ხმებით ყურთა სმენასა.

—

ძეწნას დავკიდეთ საგალობელნი
და, კვლავ მტირალნი, იქვე დავსხედით:
ვერ ვიგალობებთ უცხო მხარეში
წმინდა გალობას, კურთხეულს ზეცით!

—

თუ დაგივიწყო, ჩემო სამშობლო,
შენც დაივიწყე ჩემი მარჯვენა,

Digitized by Google

და, თუ ოდესმე არ გაგიხსენო,
სასას ამყრას ეს ფლიდი ენა!

—

წყეულიც ვიყო, თუ შეეცალო,
იერუსალიმ, შენზე ეს გული!—
არ გიღალატებ უბედურ დღესაც,
თუ ბედნიერ დღეს ეიყე ერთგული!..

—

შენ მოიხსენე ედომის შვილნი
და წამი იკი, მაღალო ღმერთო,
როს დასძახოდენ იერუსალიმს:
„მის საფუძვლამდის დაარღვეთო!..“

—

ჰოი, ასულო ბაბილონისაე,
შენ უბადრუკო, წყეულო ღეთისაგან!
ნეტაი იმას, ვინც მოგაყენებს,
რაც ჩვენ ქალწულებს მიაგდათ მტრისაკან!

—

ვინც ხელთ შეიპყრობს შეუბრალებლათ
თქვენს ძუძუ-მწოვარ, უსუსურ შვილებს,
ვინც კლდეს შეახლის იმათ თქვენ თვალ-წინ
და თვრო ქვებს სისხლით შეაღებინებს!..

— კი.

ბიბლიოგრაფიული შენიშვნა

(ბ. თ. სახოკია და მისი „რუსულ-ქართული“ ლექსიკონი. *)

ადლობის ღირსია ბ. სახოკია, რომ ქართველი საზოგადოების საჭიროება შეუგნია და მართლაც დიდი მძიმე, შეუფერებელი, შრომა უკისრია, რათა დახმარება და გულ-ჩრფელი სამსახური გაეწია ქართველი საზოგადოებისათვის ენის სუფთათ შენახვაში. მაგრამ იმდენათ შეუსრულებია მისდამი თვის-ნებით ნაკისრი მოვალეობა, რომ იძულებული ვართ ეთხოვოთ ბ სახოკიას, რომ მის მიერ შედგენილი და გამოცემული ლექსიკონის ლექსიკონიც გეწყალობოს, რადგანაც ჩვენ მის მიერ შეკრებული თაღლითი მარგალიტებისა ეერა გავიგეთრა. არც ის ვიცით, რომელ ქვეყანაში ცხოვრებენ ისეთი სუფთა ქართული ენის მცოდნე ქართველები, რომელნიც გაიგებენ ისეთ ქართულს, როგორსაც ჩვენ ვკითხულობთ სახოკიას ლექსიკონში და ქვემო მოკვეყნეს იქიდან ამაკრებული სანიმუშოთ, ხელის ხელ საგრამნები მარგალიტები. ამაზე ხმასაც არ ამოიღებდით, რომ „ცნობის ფურცელსᲨ უსაზღვრო ხოტბა არ შეესხა ამ ყალბ მარგალიტების მოძღვრისათვის. როგორც ვიცით, რამდენიმე ლექსიკონი მზადდება დასასტამბათ ქართულ ენაზე და ეესურვებთ, რომ მათ მაინც აღდეს დამახინჯება.. ლექსიკონები დიახაც გეტარია და აუცილებელიც არის მათი რიგიანათ შემუშავება, ახალი ტერმინებით შეესებს; მაგრამ ლექსიკონს სახოკიასებურს ღმერთო ვეშორე, ღმერთო ვეშორე.

Муфта	—	—	—	ქუთო.
Несчастный	—	—	—	უსაწყრო.
Ночникъ	—	—	—	ფისოსი.
Папиросъ	—	—	—	ეფლარეკ-ძმდა.
Плита	—	—	—	ზედადგრი.
Салатъ	—	—	—	ტუბუეუნი.
Сапогъ	—	—	—	ზოგეი.
Сезонъ	—	—	—	ჟამეფი (?!) (რა შესაფერი თარგმნაა?!).
Сливка	—	—	—	ეარაკნა.
Славный	—	—	—	ეანნიანეფილი!
Смотръ	—	—	—	ალდეფი (ალდეფი მანეფრია ალ ეანეფ ქართეფლი არ არის).
Сума	—	—	—	ეაშკარანი. (?!)
Табакъ	—	—	—	ეფლარეკ (რა დასშეკ თეფთეუნა, თამბაქოს?!).
Температура	—	—	—	ეფლიეი.
Труба	—	—	—	სეკეუნშეკ, სეკიი („მალალ არ ეარეკეუნეფლ თეფრეკ!)
Чай	—	—	—	თეფრმონი.
Чайникъ	—	—	—	ქეთლი (!!)
Ярлыкъ	—	—	—	ეეფრალეეი.
Верзила	—	—	—	ფეთრეკალ, თოკეა.
Гончаръ	—	—	—	ეეკეკეკ (ეითიან ეეკეკეკ-ეეკალეკ? რა ეეკრალ?)
Каталогъ	—	—	—	ჟეეფლი.
Карболовая кислота	—	—	—	თეესეფი (თეესეფი სეფლ სესეს ნიეშნაკ).
Ковички	—	—	—	სამოეწეფალი.

*) ჩვენ იმდენათ შეეფერებელ მასალათ მიგვაჩნია ეს არა-ქართული ლექსიკონი, რომ ამაზე სიტეკვის თქმაც არ მიგვაჩნია საჭ�. ხოლო ამ ეერთ ალ ეიტეკ ეეიტეკ ალ ეეკალ ეეკალ ეეკალ, რომ ალ ეერმოთეკეფელ ალ ეარი ნამდვილათ ამტკიცებს ამას, თუ როგორი თეეთ-ცნობიერებით ალესებს ალეფი ალეთ ნაწერმოებებს. მადლობა ღმერთს ალეფს ალ ალ ალ

Конка	— — — —	ცხენუჯა.
Кондитеръ	— — — —	შეშენაგია (?!)
Кружка	— — — —	ტოლფა.
Рюмка	— — — —	ჭიქნნი.
Растегай	— — — —	ჭეშტეკუჯ.
Полотно	— — — —	ანმეტსკეი. (ძველი სიტ-ყვაა, ნიშნავს სუდარას და ანა ტილოს).
Барышня	— — — —	ტიტ.
Бубны	— — — —	ᲙᲣᲠᲘ.
Будни	— — — —	სალგი.
Свѣтскій человѣкъ	— — — —	წუთი-სოფლის მეკურ-ნეული კაცი. ᲩᲮᲚ. ᲩᲮᲚ.

აი, ასეთი ყალბი მარკალიტებით არის სავსე ბ. სახოკიას ლექსიკონი. ენის გამდიდრებაა, ანა, რა უბედურობაა ასეთი ლექსიკონების გამოცემა?!

მიტროფანე ლაღიძე.

ᲥᲐᲯᲘ.

(მოხრობა)

I.

ᲔᲜᲘᲔᲠᲘᲐ კერრიკეთი! *) თითონ კერრიკელ-ᲗᲐ ძალიან აქებენ თავის სოფელს. საქ�ᲑᲘᲡᲐ: იგი უხეთან არის დაჯილდოვებული ბუნ-ᲑᲘᲡ მრავალგვარ სიკეთით: საღი ჰაეთ, შვენერი ᲨᲔᲠᲐ ᲔᲜᲔᲠᲐᲒᲘᲗᲘ, თეალ-გადაუᲬᲘᲜᲔᲚᲘ მინდერᲗᲘᲗ, საყანეებთ, გორ-სერᲑᲘᲗ, რომლᲔᲑᲘᲗ ᲨᲘᲛ ᲮᲘᲚᲘᲗ ᲮᲨᲘᲠᲐ, მაღალი ტყეებითᲗ;—ამათ ᲨᲝᲠᲘᲡ პირველი ᲐᲓ ᲒᲘᲚᲘᲗ ᲣᲭᲘᲠᲐᲗᲘ ᲬᲐᲬᲘᲠᲐᲑᲘᲡ. ᲨᲕᲔᲜᲔᲠᲘᲔᲠᲘ სანახაᲒᲘᲐ, როᲪᲐ ᲬᲐᲚᲘᲡ ᲑᲣᲜᲐᲒᲘᲡᲐᲒᲐᲜ გამ-ᲘᲪᲣᲠᲔᲑᲣᲚᲘ ნაყოფი, რომᲚᲔᲠᲘᲪ თავის ᲔᲚᲕᲘᲜ ᲥᲣᲠᲭᲘᲗ ᲔᲓᲔᲠᲘ ᲓᲐᲢᲔᲢᲣᲚᲐ, ᲨᲣᲐᲗᲘ გაუᲑᲘᲗᲔᲮᲘᲐ ᲘᲒᲘ ᲓᲐᲪᲘᲡ ᲛᲔᲢᲘ ᲐᲓᲐᲠᲐ ᲣᲜᲓᲐ-ᲠᲐ, რომ ᲑᲣᲜᲐᲒᲘᲡᲐᲗ ᲒᲐᲬᲘᲛᲘᲡᲚᲐᲜᲘ ᲓᲐ.. ᲞᲘᲠᲘ ᲩᲐᲜᲔᲒᲘᲛᲠᲘᲔᲚᲘᲐ. ᲙᲔᲠᲠᲘᲙᲔᲗᲘᲡ ᲧᲕᲔᲚᲖᲔᲚᲘ ᲣᲨᲐᲠᲐ ᲡᲐᲡᲘᲐᲛᲘᲜᲔᲠᲘ ᲐᲥᲕᲘᲠᲐ ᲪᲘᲪᲘ ᲬᲧᲐᲠᲝᲑᲘᲐ. ᲔᲡᲔᲜᲘ ᲩᲣᲑᲩᲣᲑᲘᲗ ᲩᲐᲠᲑᲘᲐᲜ ᲔᲠᲗᲘ ᲮᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲘᲥ ᲔᲠᲗᲘᲜᲐᲜ ᲞᲐᲢᲐᲠᲐ ᲛᲓᲜᲐᲠᲘᲗᲘ, რომᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲙᲔᲠᲠᲘᲙᲔᲚᲔᲑᲘ ᲨᲝᲒᲠᲘ „ᲥᲝᲠᲬᲘᲚᲘᲡ“ ᲒᲔᲯᲐᲜ-ᲐᲜ, ᲨᲝᲒᲠᲘ „ᲥᲔᲠᲠᲐᲜᲐᲡ“. ᲣᲯᲐᲚᲙᲐᲠᲔᲚᲘ ᲡᲐᲮᲚᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲐᲠᲘᲡ ᲓᲐᲯᲘᲚᲔᲑᲣᲚᲘ ᲑᲣᲜᲔᲑᲘᲡ ᲛᲠᲐᲕᲐᲚᲒᲕᲐᲠᲘ სიკეთით: საღი ჰაეთ, შვენერი ᲨᲔᲠᲐ ᲔᲜᲔᲠᲐᲒᲘᲗᲘ, თეალ-გადუᲬᲘᲜᲔᲚᲘ მინდერᲗᲘᲗ, საყანეებთ, გორ-სერᲑᲘᲗ, რომᲚᲔᲑᲘᲗ ᲨᲘᲛ ᲮᲘᲚᲘᲗ ᲮᲨᲘᲠᲐ, მაღალი ტყეებითᲗ;—ამათ ᲨᲝᲠᲘᲡ პირველი ᲐᲓ ᲒᲘᲚᲘᲗ ᲣᲭᲘᲠᲐᲗᲘ ᲬᲐᲬᲘᲠᲐᲑᲘᲡ. ᲨᲕᲔᲜᲔᲠᲘᲔᲠᲘ სანახაᲒᲘᲐ, როᲪᲐ ᲬᲐᲚᲘᲡ ᲑᲣᲜᲐᲒᲘᲡᲐᲒᲐᲜ გამ-ᲘᲪᲣᲠᲔᲑᲣᲚᲘ ნაყოფი, რომᲚᲔᲠᲘᲪ თავის ᲔᲚᲕᲘᲜ ᲥᲣᲠᲭᲘᲗ ᲔᲓᲔᲠᲘ ᲓᲐᲢᲔᲢᲣᲚᲐ, ᲨᲣᲐᲗᲘ გაუᲑᲘᲗᲔᲮᲘᲐ ᲘᲒᲘ ᲓᲐᲪᲘᲡ ᲛᲔᲢᲘ ᲐᲓᲐᲠᲐ ᲣᲜᲓᲐ-ᲠᲐ, რომ ᲑᲣᲜᲐᲒᲘᲡᲐᲗ ᲒᲐᲬᲘᲛᲘᲡᲚᲐᲜᲘ ᲓᲐ.. ᲞᲘᲠᲘ ᲩᲐᲜᲔᲒᲘᲛᲠᲘᲔᲚᲘᲐ. ᲙᲔᲠᲠᲘᲙᲔᲗᲘᲡ ᲧᲕᲔᲚᲖᲔᲚᲘ ᲣᲨᲐᲠᲐ ᲡᲐᲡᲘᲐᲛᲘᲜᲔᲠᲘ ᲐᲥᲕᲘᲠᲐ ᲪᲘᲪᲘ ᲬᲧᲐᲠᲝᲑᲘᲐ. ᲔᲡᲔᲜᲘ ᲩᲣᲑᲩᲣᲑᲘᲗ ᲩᲐᲠᲑᲘᲐᲜ ᲔᲠᲗᲘ ᲮᲔᲑᲘᲗ ᲓᲐ ᲘᲥ ᲔᲠᲗᲘᲜᲐᲜ ᲞᲐᲢᲐᲠᲐ ᲛᲓᲜᲐᲠᲘᲗᲘ, რომᲚᲔᲑᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲙᲔᲠᲠᲘᲙᲔᲚᲔᲑᲘ ᲨᲝᲒᲠᲘ „ᲥᲝᲠᲬᲘᲚᲘᲡ ᲒᲔᲯᲐᲜᲐᲜ“ ᲓᲔᲯ

ასაფლავეა. თან წამალიც ჰქონდა, ეიღაც სოფლის მკითხაველისაგან შემზადებული; სიმონას ამის იმედი ჰქონდა, მაგრამ არ გაუელია ერთ თვეს, აეათმყოფობა დაეტყო და ერთ წელს შემდეგ წუთისოფელს გამოეცალა. ორის თუ სამის წლის განმავლობაში სიმონას მიჰყეენ შვილებიც! დარჩენ ცოცხალი სიმონას ცოლი თეკლე და დედა-სოფიო. ამათ მიატოვეს სახლკარი და დაესახლენ სოფლელებისაგან სამადლოთ მოწწყალ ფაცარში. რამდენჯერ მიადგებოდენ ხოლმე ქერიეები თავიანთ ნაგზოვარს და მწუხარეთ მოთქვამდენ. ეზოში შესვლას კი შიშით ვერ ბედავდენ.

II.

ქერიეები თითონ მუშაობდენ ყანა-ბოსტანს, ფქვაედენ, მოჰქონდათ შეშა-წყალი და სხეა. ერთ-ხანს მეზობლები ხელს უწყობდენ საბრალო ქერიეებს, მაგრამ ერთ შემთხვეევს შემდეგ მეზობლები არა თუ შეელოდენ მათ, არამედ აღარც კი ეკარებოდენ! თეალით დასანახავათ შეიძულეს საბრალოები... საქმე აი რაში იყო:

ერთხელ (მეგონ მარტში) სოფიოს მაზლის-წულის სახლის ყურეში, ნაეახშმეეს, კატებმა ჩხავილი შეჰქნეს. აკვანში ჩაძინებულ მეთოდეს (სოფიოს მაზლის-წული) პატარა ეაქს, ამ ჩხაეილზე შემკრთალს, გამოეღვიძა და ისეთი ტირილი მოჰრთო, რომ შუაღამემდე ვერაფრით გაეჩუმეს. ცოლმა მეთოდეს ეს მოელენა ასე აუხსნა:

— ი, კუდიანნი რომ არის, ბიცოლა შენი, კატები იმან შემოგეასია, რომ შეილი გადაეტირიოს!.. თითონაც კატათ არის გადაქცეული ახლა... თავის შეილებს და შეილი-შეილებს ამოუჭამა გული და ახლა ჩემსას მოადგა!.. ახლა კუდიანებს დრო აქეთ, დიდ მარხეაა.

— ვანა შეილების და შეილი-შეილების გულის ამოჭმასს მოიწდომებდა? ამას ვერ დაეჯეერებ! —თქვა მეთოდემ.

— კაცო, შე ჩერჩეტო, ეგ რატომ არ იცი, რომ როცა კუდიანები როკაპათან მიელენ, ყველა თითო კენჭს ესერის შიგ კბილებში...

— მერე კენჭის სროლა რას მოასწეებს?—გაეწყვეტინა სიტყვა მეთოდემ.

— რას და იმას, რომ მსხვერპლია ყველა კენჭში ჩათქმულია კაცი. უკეთესი მსხვერპლია ისაა, ვინც თავის ნათესაეებს ჩაუთქვამს.

— მერე გულს საიდან ჭამს კუდიანი?

— საიდან და იქიდან, რომ როცა მოკვდება ჩათქმული კაცი, მკვდარს გულს ამოულებენ თურმე ი წყეულები და ჭამენ. კაცის გული თურმე ძალიან გემრიელია, კაცს ასუქებს და კუდიანი, აბა, რას ვერ იშოვის!.. დაადგროებენ კაცის გულებს და როკაპათან ერთათ ღროს ატარებენ...

— ოჰ, ერთი ი როკაპათან მიმიყანეს! ასეთ მსხვერპლს კი შეეწირავ, რომ, შე ნუ მომიკვდები, ეეოფა... ერთ ვეებერთელა ლოდს კი ვესერი და იმ დაღრანჯულ კბილებს სულერთიანათ ჩაეამტვრეე,— გაიხუმრა მეთოდემ,—ეჰ, კუდიანს რომ იტყეიან, განა მართლა კუდი აქეს, თუ რა გოგორია? —განაგრძო მეთოდემ.

— აქეს და ეგრე!.. ერთი მწყრთა მეტი აქეს თურმე კუდი, დალახვრა ღმერთმა!

ამ სიტყვებთან ერთათ ტასიამ (მეთოდეს ცოლმა) პირჯვარი გადაიწერა და მარცხენასაკენ გაეფურთხა.

— ჩემი მამიდაშეილის მძახალი რომ იყო, კუდიანობაში იმას ვერავინ ჯობდა!..

— მა თუ ასეა, მოდი დაედაღაე ბიცოლაჩემს და კუდიანობაზე ხელს აეიღებინებ, მადლია! —თქვა მეთოდემ. ცოლმა მოაუწონა. ახლა მარჯვე დრო იყო საპირო. ესეც ჩქარა მოეედა. ერთ საღამოს მეთოდემ შეეხედა, რომ სოფიო მოდის მათთან.

— ქალო! დაუძახა მეთოდემ ცოლს:—ე მანდ რომ ლურსმანი გდია, ახლაეე ცეცხლში ჩაადგე და გაახურე! ცოლმა ბრძანება შეასრულა. სანამ მოხუცებული სოფიო ბაჯბაჯით მეთოდესთან მიეიდოდა, ლურსმანი ისე გახურდა, რომ მისი გამოღებაც კი ძნელი იყო.

— საღამო მშვიდობისა, შეილო! —უთხრა სოფიომ მეთოდეს და შეეედა სახლში.

— შენ რომ მშვიდობის ღამეს მოგეკვეს კი გეეოფა ეს, — თქვა თავის თავათ მეთოდემ და ცოლს ანიშნა, რომ ჩეარი მოეტანა ლურსმნის გამოსაღებათ.

— კაი შეილი გყავს, მეთოდე, ღერმა გაგიზარდოს, —თქვა სოფიომ და ალერსიანათ ჩაჰკოცნა პატარა ბიჭს.

— მოშორდი, შე კუდიანო!—შეჭყიელა ტალიამ:—ბოვში არ მომიკლა!

— კარი რო მყაუს განა მიტომ არ აძინებ და მოსცენებას არ ძლევ?! მე შენ გაჩეენებ... შეჭკეარი მეთოდმ, გამოიღო გახურებული ლურსმანი ცეცხლიდან და დასწეა საბრალო სოფიო შუბლზე და მაჯა ხელეზე. გამწარებულმა სოფიომ ერთი შეჭკეელა და პირქეე უგრძნობელათ დაეცა. თეკლეს მიესმა ეს ხმა. მიეარდა, ნახა რაც მომხდარიყო; ერთი-ორი მწარე სიტყეა უთხრა მეთოდს, წამოაყენა დედამთილი და ცოცხალ-მკედარი წაიყვანა სახლში.

ეს ამბავი მოახდა გადმა, ანუ ზემო კეირიკეთში. ქერიეკეს ამას შემდგ იქ ალარ ედგამებოდათ, ყველას რწმამდა, რომ სოფიო კუდიანიაო. ამისთვის თეკლე თავის აეთმყოფ დედამთილიფურთი გამოდამ—ქეემო კეირიკეთში დაესახლა. ამ მხრის მცხოვრებლები უფრო თვინიერები გამოდგენ.—ამათ მოუწონეს თეკლეს ერთი ფაცხა და დასახლეს შიგ.

თეკლე დიდი შრომითი და მეცადინეობით უვლიდა დედამთილს, რომელიც მას ღღეს აქეთ როცა „დადაღეს“ დაავთმყოფდა. შრომობდა თეკლე, აკეთებდა სადედაკაცო, თუ სამამაკაცო საქმეს; მაგრამ უბედურს აქაც აუტყდა ერთი მოუშორებელი სენი. ეს სენი იყო ქაჯი, დიაე, ქაჯი!..

III.

ღამდებოდა. მზე გორას ამოეფარა და სხეიმოკლებული ოდნაეიანა აშუქებდა გამოღმა კეირიკეთს. ქათმებმა საქათმე მოძებნეს, საქონელი კარგა ხანია სძოვრიდან დაბრუნდა. ძროხებმა შინ მოსცლისაეე უშალ თაეიანთ ბბოვს დაუბიელეს, ამათაც ხმა მოსცეს და, სიამოვნების ნიშნათ, კუდ-გაბზეკით კუნტრუში იწყეს. ბლეხები ყანიდან მხარზე თოხგადებულები დაბრუნდენ. ზოგი კი ისეე ყანაში იყო.

თეკლე ვარეთ ეერაფერს ტოეებდა. ამიტომ, თუ რამ გაანდა, ყეელაფერი ქოსში შეზიდა და კარები მარჯეედთ გადარაზა. თეკლემ და მისმა აეთმყოფმა დედამთილმა ეაბშამი გეიან ჭამეს და მერე ძილის მიეცენ. სოფიოს მალე დაეძინა, თეკლეს კი, თუმცა იგი იმ ღღეს მუშაობისაგან დაღალული იყო, მაინც ძილი არ ეკიდებოდა.—იგი გიიტაცა სხეა-და-სხეა ფიქრებმა... ფიქრობდა იმას, თუ როგორ კარგათ ცხოვრებდა ქმრის ხელშ-; მერე ქმარ შეიღი რომ დაებოცა და ახლა რა ღღე ადგია.. ფიქრობდა იმასაც, თუ როგორ იტხოვროს შემდეგში მარტოხელა ქალმა: აეთ რომ გახდეს, ეინ უპატრონებს, წყალს ეინ დალეეინებს, რა ეშველება... სოფიო ღღეს არის და ხელ ალარ! ამ ფიქრებით და სხეა ამ გვარებით გატაცებული თეკლე წამოდგა და კარში გიინდა ჭუჭრუტანიდან. ბნელი ღამე იყო. თეკლემ რომ ღამის საშინელი სიბნელე ნახა, ძალიან შეეშინდა და შინეე ლოგინში ჩაწეა.

— უჰ, რა სიბნელეა! ამოოხერით წარმოთქვა ქალმა: — ღმერთო, ამაღამ მაინც... მაგრამ, ჩუ!.. მოაწია იმ დრმამაც, როცა მოდის დაუპაეიყებელი სტუმარი!.. ისმის ბუტტყეული... კ-დეც მოურახუნა კარებს... თეკლე შიშისაკან საბანში ძერება, ეეღარ სუნთქავს, თეკლები დახუჭა, ეითმევ იმალება, მაგრამ სად?—აი, ბუტტყეული ისმის სწორეთ ინ კედელთან, რომელთანაც წეეს თეკლე.

— ოჰ, ღმერთო! როდის გათენდება!—ამბობს გულში საბრალო ქალი. ხელი გაუპარა დედამთილისაკენ, გაეალეიძებო, ანძრეეს, მაგრამ ამაოთ. სოფიო მეორე გეერდზე გადაბრუნდა და კელაე ძილს მიეცა.—ეაი! როდის გათენდება!.. თითო წამი თითო ღღეთ გრძელდება! საცოდაეი თეკლე!.. ქაჯი არ ასვენებს... „თეკლე, თეკლეო“ უძახის... ხან თითქმა ტირის, ხან დიდგულობს, ბუტტყეულებს და გაგაეერებული წიხლებს ცემს ქოხის სუსტ კედლებს. ერთი ღონიერი წიხლიც, კედელი შემოიმტერეცა და მაშინ თეკლემ რაღა ქნას! სად წაეიდეს?!. ჩუ! მადლობა ღმერთს! მამალი ყიეის. ქაჯი გულმოსულია. ერთი ღონიერი წიხლი კიდეე შემოჰკრა ფაცხას და თეკლეს, ამასთანაეე, შემოესმა საშინელი ღანძღეა. რას ნიშნავს ეს?.. თითქოს კაცმა ქეას ფეხი წაჰკრა!.. თეკლე წამოდგა და გაიხედა კარში ჭუკრუტანიდან. შემოთენებულიყო. თეკლემ თეალი მოჰკრა, რომ რაღაც კოჭები არსება აჩქარებული მიდიოდა,—ეს იყო ქაჯი. მამლებმა ყიეილი გაანშირეს. ძაღლებმა ყეფა. გლეხებმა სოფელში გამოიღეიძეს და საბუშაოთ გამოეიდენ. თეკლეც „ეშენ მიეცა ძილს. იმას ახლა ალარაეისი ეშინია: ქაჯი წაეიდა.

ძინავს თეკლეს, მაგრამ ათასნაირი ღანდები, მოჩეენებები არ ასეენებენ საბრალოს... ხედავს, რომ მოდის მთლათ ბალნით შემოსილი, გრძელ ფრჩხი-

ლებიანი საშიში კაცი. თეკლეს შიშით თვალები ეხუჭება... კაცი მოვიდა და მძინარე თეკლეს თავზე დადგება. აი, კიდეც დაიხარა, უნდა თავისი უშნო ხელები ჩაჰხვიოს თეკლეს ლამაზ მკერდში... ამ დროს შემკრთალი თეკლე ლოგინიდან უეცრათ წამოვარდა და „ქაჯი“, „ქაჯი“-ო გაიძახოდა.

დ. თომაშვილი.

(შემდეგი იქნება)

პროვინციის ვითარება.

(დაკვირვებანი გუნაის ცხოვრებიდან).

ჩვენი ქვეყნის სხვა კუთხეების შესახებ ეროპიელს ეიტყვი, მზოლოო გურიაში კი ამ ჟამათ გაფაციცებით აღევნებენ თვალს ჩვენ ქურნალ-გაზეთებს. გურია წინეთაც ცნობილი იყო ამ მხრით, მაგრამ დღეს გაზეთების კითხვა აქ ჩვეულებრივ საზღვარს გადაცილდა და ბევრათ წინ წავიდა. თქვენ, რასაკვირველია, იკითხავთ, რა იყო ამის მიზეზი? მე აქ დაესახელებ მხოლოთ ერთ გარემოებას, რომელიც ამ მოვლენის უფრო გარეგანი მიზეზი უნდა იყოს, ენიგმ შინაგანი. მე ვამბობ, უკანასკნელ ოსმალეთ-საბერძნეთის ომზე. ამ რაც ხანიმე წლის წინეთ ოსმალეთის სომხების მოძრაობამ აალა პარაკა გურულები და გაზეთების კითხვაც უფრო საინტერესო შეიქნა ამის გამო. მაგრამ ოსმალეთ-საბერძნეთის ომის ამბებმა გურულების ნახვევარი ნაწილი მაინც გაზეთების მკითხველათ გადაქცია: იკოცდა, თუ არ იკოცდა კითხვა, ყველა, დიდი თუ პატარა, ძალი თუ კაცი, გაზეთის მოსალას უცდიდა მოუთმენლობით, რომ საჭმელოთ გაეგო, რა მოხდა ახალი ოსმალებსა (ანუ როგორც აქ ამბობენ: თათრებსა) და ბერძნებ შუა, ვინ სად გაიმარჯვა, რომელი ქალაქი, ანუ სიმაგრე აიღო, ვინ დამარცხდა და სხვა. როცა ამ გაცხარებული ომის დროს რომელსამე სოფლო წიგნსაცავში მოიტანდენ გაზეთებს, უნდა გეუოვებიათ, როგორ აგლეგზდენ ამ გაზეთებს ერთიმეორეს. თუ ეინიცობაა ამ თავისებურ ბრძოლაში ძმისთანა გაიმარჯვებდა, რომელმაც კითხვა არ იცოდა, იმ შემთხვევაში, ის თითონ ირჩევდა წამკითხველს. ეს უკანასკნელი ხმა-მაღლა უკითხავდა დანარჩენთ განსაკუთრებით ომის ამბებს, რადგანაც წინდაწინეე იცოდა, რომ მსმენელების უმთავრესი ყურადღება ამ ამბებისკენ იყო მიქცეული. კითხვის დროს შენანიშნავი ის იყო, რომ საზოგადოთ მსმენელების მხიარულ სახეს, სანამ გაზეთების კითხვას დაიწყებდენ, სიმწუხარის ფერი გადაეფერებოდა. ეს იმიტომ რომ გაზეთებს მუდამ ოსმალების ბერძნებზე გამარჯვების ამბები მოჰქონდათ და ეს გარემოება კი საერთოთ ყველასთვის საწყენი იყო.

რომ ამნაირ შთაბეჭდილებას ახდენდა მსმენელებზე ოსმალეთის აურაცხელი და გაწრთვნილი ჯარის გამარჯვება საბერძნეთზე, რომლის ჯარი ეერც რაოდენობით და ეერც გაწერთნით სამხედრო ცოდნაში ეერ შეედრება ოსმალეთისას, ამას ბევრი მიზეზი აქვს. მართალია წინეთ, სანამ ბიზანტიის სახელმწიფოს ძალა ჰქონდა, საბერძნეთს ბევრი შაგი დღე მიუყენებია დასაღეთ საქართველოსთვის, მაგრამ, მას შემდეგ, რაც ბიზანტიის სახელმწიფო, აღმოსაღეთის დესპოტიზმის ულელ-ქვეშ მყოფი, თანდათან მოუძლურდა, გაიხრწნა და ბოლოს მე-XV საუკუნის ნახევარში სრულიად დაემხო ოსმალებთან უკანასკნელ შეტაკების დროს, ის უსიამოვნებანი, რომლებიც ჩვენთვის საბერძნეთს მოეკენებია წინეთ, თანდათან დაეიწყებულ იმქნა, და თვით ბერძნები ჩვენ თვალში დეენილ და დაჩაგრულ ხალხს წარმოადგენდენ. მეორე მხრით, ჩვენსა და ოსმალებს შუა, მას შემდეგ რაც ეს უკანასკნელნი მცირე ჯაჯაში გაჩნდენ, მუდამ მტრული განწყობილება იყო, მუდამ ბრძოლა. ეს მდგომარეობა მხოლოთ ამ რამდენიმე ათი წლის წინეთ შეიცვალა. მაგრამ ოსმალების მტარეალობა და სასტიკობა გურულებს კიდეე ეარგა ხანს ეხსოვნებათ. სხვა გარემოებანიც რომ არ დაეასახელოთ, ნათქვამიდანაც ცხადია, თუ რათ თანაუგრძნობდა და თანაუგრძნობს ჩვენი ხალხი ბერძნებს. ამ თანაგრძნობაში არაეითარ წინდახედულ პოლიტიკურ მოსაზრებას ადგილი არ ჰქონენია; ეს თანაგრძნობა სრულიად ინსტიკტიური იყო, უბრალო სიბრალეული და მეტი არაეერი.

უნდა ითქვას, რომ თუ გურიაში საინტერესო შეიქნა ოსმალეთ-საბერძნეთის უკანასკნელი ომი, აქ საკუთარი სარგებლობის გრძნობასაც საკმარისი ადგილი ჰქონდა. ცნობილია, რომ იმის, ათასეეარი ცუდ და მაეე თვისებასთან, ერთი კარგი თვისებაც აქვს, სახელდობ ისა, რომ ომმა ხშირათ ხალხის გამოფიზწვება იცის, თუ ეს ხალხი სრულებით გონება და ძალა-ფიზიდელი არ არის. ეს მოსაზრება შესაძლებელია მხოლოთ სანახე�ოთ მიეღოთ. საქმე ის არის, რომ ომიდან უფრო ხშირათ ხალხი ნიფოეერ სარგებლობას, გამდიდრებას, მოელის. ჩვენში, მაგ., ამბობენ, რომ ომანობის დროს დიდ-ძალი ფული დატრიალდება საზოგადოებაში და ხალხი გამდიდრდებაო. გარეგნობით, თუ კერძო პირების გამდიდრებას

ეიქნიებთ მხედველობაში, ამნაირი მსჯელობა მართალი გამოდგება; მაგრამ თუ უფრო ღრმათ ჩაეუკვირდებით ამ საგანს, აღმოჩნდება, რომ ომი მთელი ხალხის მატერიალური კეთილდღეობის დამამხობელია. მაგრამ ხომ იცით, წყალ-წყლებული კაცი ჩალასაც წაატანს ხოლმე ხელს: გუნია დღეს მატერიალური მხრით გაჭირეებულ მდგომარეობაში იყოფება, ამიტომ სრულებით გასაკვირეელი არ არის, რომ იმნაკე ჩალას დაუწყოს ხელისპატინი. აქ ხმა გაკრცელდა, რომ ოსმალეთ-საბერძნეთის ომში რუსეთიც ჩაერეეთა. ეს ამბავი ყველას ჩაეჭრა გულში, რასაკვირეელია, სასიხარულოთ, რადგანაც ომის ატეხა იმავე დროს ფულის გაჩეესასაც ნიშნავს აქ.

— ნეტა ბერძნებს არაეინ მოეხმარება? რუსეთი ხომ ბერძნების მხარეზეა და ხომ უნდა მიეხმაროს უსათუოთ? — ამ სიტყვებით მომმართავდენ ხშირათ გურიაში უბრალო სოფლელები. იმათი ლაპარაკის კილო ამტკიცებდა იმათი სიტყვების გულწრფელობას. მე რა უნდა მეპასუხნა? რაც შემეძლო, მარტივათ ვეტყოდი, რომ იმათი აზრი მართალია, მაგრამ დღეს ევროპის დიდი სახელმწიფოები სხვა-და-სხვა მიზეზთა გამო სულ სხვანაირათ მოქმედებენ-მეთქი. ჩემ საუბარს ძლიერ გულდასმით ისმენდენ ხოლმე, მაგრამ სამაგიეროთ მე იმათგან არასადეს არაფერი გამიგონია. ტუოობდათ, რომ ამნაირი აზრი მათთვის გაუკებარიც იყო და წარმოუდგენელი და ეს იმიტომ, რომ მათი აზრით, როცა ორი ხალხი, ან თუნდ ორი კაცი ერთმანეთს ებრძეიან, მომხმარე, ე. ი. მესამე პირი, უნდა უსათუოთ სუსტს მიეშველოს.

ზეეით მე იმაზე დავიწყე ლაპარაკი, რომ გურიაში დღეს შესანიშნავი გატაცებით კითხულობენ ჩვენ ყურნალ-გაზეთებს-მეთქი. ეს გარემოება კი, ჩემის აზრით, განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ყველა იმათთვის, ეისაც ჩვენ ხალხზე ეგ მმარიტათ შეტკივა გული. ამ ფაქტებიდან ყველას შეუძლია ის დასკვნა გამოიყვანოს, რომ ჩვენი ხალხი წინეთ რომ გონება ჩლუნგი იყო, დღეს ისე აღარ არის. ახალი ცხოვრების თასაგარამ მოთხოვნილოვამ ძალაუნებურათან შეუნძრია მას ტანი და მოძრაობაში მოიყვანა. რასაკვირეელია, ჩვენი ხალხის გონება ჯერ-ჯერობით მხოლოთ ფეხს იდგამს, მაგრამ დარწმუნებით შეგეიძლია ეთქეათ, რომ ახლო მომავალში დაიწყებს იგი სიარულს. სხეა ქეეყნებში, სადაც ხალხი იმავე პირობებში ყოფილა, როგორც ჩვენშია დღეს, სხეათა შორის, ლიტერატურას დიდი სამსახური გაუწეეია საზოგადოებისთვის ამ გონებრივ წარმატებაში. განა საჭიროა ეილაპარაკოთ იმაზე, რომ ჩვენთვისაც სწორეთ ეს გზაა სასურეელი? მაგრამ ყველამ კარგათ უწეის, რომ ლიტერატურის გზა არ არის ეარდნილი მოფენილი. ეს კიდეე არაფერია. უფრო საძნელო ის არის, რომ ლიტერატურის ასპარეზზე უფრო, ეენეგ სხეა რომელსაც ასპარეზზე, საჭირონი არიან ერთი მხრით მტკიცე და მაგარი ხასიათის პირნი და მეორე მხრით ფართო და ნათელი გონების მქ�ნენი, უმალოესად განეთარებული პირნი. ლიტერატურის ასპარეზზე მომქმედთ ძალისა და რბილში უნდა ჰქონდესთ გამჯდარი ის აზრი, რომ იმათი ნათქვამი და დაწერილი საზოგადოების კუთეენეულთათვის უნდა გახდეს, რომ იმათმა სიტყვამ საზოგადოებას გზა გაუკეალოს, თავისსაკე გულში ჩაახედოს. ამისათვის საჭიროა ღრმა გამჭრიახობა და წინდახედულება, რადგანაც ზოგჯერ მოახდენს ხოლმე, რომ პირეელი შეხედულებანი სრულიად მართალი აზრი, თუ მას კრიტიკულათ გავარჩეენ ყოველად შემცდარი და ყალბი გამოდგება; სამწუხაროთ, სწორეთ ლიტერატურის საშუალებით ერცელდება ხშირათ საზოგადოებაში სხვა-და-სხვა შემცდარი აზრები, რომლებიც შემდეგ ისე ადეილი მოსასპობი როდია, როგორც მათი გავრცელება. მაგრამ შესაძლებელია, ზოგიერთმა ეს სიტყვები უდგილოთ ჩათვალოს აქ; ამიტომ საჭიროთ მიმაჩნია, შემდეგი ამბავი მოეეგონოს იმათ.

რასაც მე ზეეით ვამბობდი იმაზე, თუ რა ინტერესით ეკიდებოდენ გაზეთებს გურიაში ოსმალეთ-საბერძნეთის ომის ამბების გამო, მე განვეკ არ მოვეხსენე მეორე გარემოება, რომელსაც ამაში წილი ედვა. მე ვამბობ ამ რამდენიმე თვის წინეთ თეელნისის გაზეთებში ატეხილ და ღიმდილის დაუბოლო

არ ეკარება; ქონებას აქ ადგილი აღარ ჰქონდა. აქ ყოველივე დამორჩილებოდა აღვირ-ფაბნილი ენებთა ღელვას. ყველაზე უფრო სპეშუნარო აქ ის გარემოება, რომ ამ გონების დაბნელებაში ერთობ დიდი წილი უდევს ჩვენ ზოგიერთ „მოღვაწეთ“, რომლებმაც წმინდა ბიბლიათან და ყოველად უსაფუძვლოთ მოიწყალინეს მთელი ერის წმიდათა წმიდის შელახვა.

მე ვიცი, რომ ამ სტატეების წარმოთქმისთვის ქალაქის „მოღვაწენი“ გამკიცხავენ:

— შენ ეიღა პროგრეს